

Warszawa dn. 21.06. 2021r.

Prof. dr hab. Grażyna Dryżałowska
Wydział Pedagogiczny UW
Katedra Pedagogiki Społecznej i Pedagogiki Specjalnej

**Recenzja rozprawy doktorskiej Mgr Katarzyny Winiarskiej
p.t. „Efektywność holistycznej metody nauczania emisji głosu”**

Dla Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego

Przedłożona do oceny rozprawa jest próbą oceny efektywności autorskiej, holistycznej metody nauczania emisji głosu. Taki bowiem cel swoich badań sformułowała Autorka dysertacji (s. 106.)

Pierwszą recenzję tej rozprawy przygotowałam 19.04.2020r. i przedstawiłam **Radzie Naukowej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego** rekomendując Radzie Naukowej rozważenie decyzji o zawieszeniu dalszego procedowania i odesłanie dysertacji doktorskiej mgr Katarzyny Winiarskiej p.t. „Efektywność holistycznej metody nauczania emisji głosu” wskazując na konieczność jej poprawienia.

Obowiązkiem recenzenta w przygotowaniu ponownej recenzji - poprawionej dysertacji jest ocena czy i w jakim zakresie Autorka odniosła się do wskazanych mankamentów opracowania, czy wprowadzone zmiany wpłynęły na jakość zaprezentowanego projektu badawczego i moją, recenzenta, ocenę.

Szczegółowa analiza porównawcza pierwszej i drugiej, poprawionej wersji dysertacji wykazała, że Autorka poważnie potraktowała to zadanie, chociaż nie w pełni, podolała wszystkim wskazanym wyzwaniom.

Struktura pracy w nowej wersji opracowanie nie uległa zmianom. W obu głównych częściach opracowania dokonano jednak zasadniczych korekt.

Pierwsza część - teoretyczna, to dwa obszerne rozdziały. Pierwszy z nich zatytułowany : ***Nauka emisji głosu jako istotny element kształcenia kandydatów do zawodu aktora*** składa się z dziewięciu dopełniających się podrozdziałów. 1.1 Pojęcie głosu i elementy opisu głosu, 1.2. Pojęcie emisji i impostacji, 1.3 Fizjologiczne podstawy głosu, 1.4 Społeczne aspekty głosu, 1.5. Głos w pracy aktora, 1.7 Człowiek jako system i pedagogika holistyczna, 1.8 Stan badań nad funkcjonowaniem głosu w wybranych kategoriach zawodowych, 1.9 Przegląd metod nauczania emisji głosu. W sumie 87 stron poprawnego tekstu wprowadzającego w podjętą problematykę badawczą. Każdy podrozdział przemyślany, oparty

o bogatą literaturę, świadczący o sprawności autorki w wyborze tekstów i analitycznym myśleniu. Na uwagę zasługuje każdy z nich bowiem kolejno, każdy wprowadza czytelnika w podjętą w tym opracowaniu problematykę i sygnalizuje nowatorstwo zaprezentowanych w tym opracowaniu badań własnych skupionych na próbie oceny **efektywności autorskiej, holistycznej metody nauczania emisji głosu**. W podrozdziale 1.2. Pojęcie emisji i impostacji Autorka wyjaśnia, „ W pracy dydaktycznej skupiam się na nauczaniu właściwej emisji głosu – zarówno w mowie jak i w śpiewie. (...) rozumianą jako optymalne „ czyli prawidłowe korzystanie z narządów uczestniczących w wydobywaniu głosu (moje podkreślenie), „(...) moje działania idą w stronę odpowiedniego „ustawienia” (impostacji) głosu (s. 7). Oznacza to, w moim rozumieniu, że wskaźnikiem efektywności holistycznej metody emisji głosu powinna być ocena impostacji – „ustawienia” głosu szkolonej osoby. Potwierdzenie mojego sposobu rozumienia tych pojęć znajduję na s. 8 „ „doskonalenie emisji głosu jest procesem impostacji”. Autorka wyjaśnia jednak, że stosuje, powołując się na definicję z Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN, 1964 s, 420, te dwa terminy zamiennie (s. 8). Mam wątpliwość czy słusznie.

Rozdział drugi teoretycznej części opracowania zatytułowany : *Założenia własnej metody* został w całości poświęcony wyjaśnieniom dlaczego mamy do czynienia z autorską metodą, metodą holistyczną – na czym polega ta koncepcja i jakie techniki pracy Autorka wykorzystuje w procesie wydobywania dźwięku dla uzyskania pożądanego efektu przy jej zastosowaniu. W tabeli nr. 4: *Efekty uwarunkowane stylami uczenia się - przykłady*, zamieszczonej na s. 98 sygnalizuje różne efekty, także wymienia style uczenia się: Styl wzrokowy, styl kinestetyczny, Podejście holistyczne, a poniżej opisuje techniki pracy z głosem, ale w trzech stylach. Poza wymienionymi w tabeli opisuje styl trzeci – styl słuchowy i w podrozdziale 2.1.1.5 Uruchamianie wszystkich stylów - technika finalna zaawansowana. Ze zdania kończącego ten fragment opracowania s. 104 „ Opanowanie tej techniki (...) Pomaga w zachowaniu indywidualności głosu danej osoby, co dla mnie jako nauczyciela jest najważniejsze i do tego dążę w swojej pracy” wnoszę, że owa technika finalna to technika wpisana w holistyczną metodę emisji głosu łącząca te trzy style, skoncentrowana na słowie, myśli i emocjach, ale...! Na s. 96 jest też informacja „ W mojej metodzie nauczania (...) łączę różne techniki (...) ze szczególnym uwzględnieniem stylu dominującego – nie bardzo rozumiem czy stylu preferowanego przez szkoloną osobę?, czy Autorkę ?- metody, która „ w ćwiczeniach proponowanych uczniom” (...) skupia się na uruchamianiu ciała, kontrolowaniu oddechu, , a na końcu kontrolowaniu jakości dźwięku? Nie jest to oczywiste, a szkoda bo styl dominujący pojawia się w hipotezach szczegółowych do hipotezy ogólnej H2 (

s, 113. 114). I pytanie jak ta strategia ćwiczeń (**ciało, oddech, dźwięk**) ma się do informacji na s.104 o technice finalnej, skoncentrowanej na **słowie, myśli i emocjach**? Czy ma to związek i jaki ze szkolonymi cechami głosu? Na to pytanie też nie znalazłam konkretnej odpowiedzi.

W części II dysertacji znajduje się również rozdział 3. **Metodologiczne założenia badań własnych**, złożony z czterech poprawnych podrozdziałów. Trzy pierwsze z nich są szczegółową prezentacją przedmiotu, celu, problemów badawczych i hipotez, zmiennych oraz metod i technik badawczych. Czwarty to szczegółowy opis przebiegu badań wstępnych i eksperymentu pedagogicznego (badań właściwych).

W badaniach wstępnych wykorzystano metodę sondażu. Te badania zrealizowane w oparciu o autorski kwestionariusz ankiety miały na celu „próbę udzielenia odpowiedzi na pytanie, jakie są ograniczenia metody holistycznej” (s. 115), oraz diagnozę „czynników, które mogą mieć wpływ na nauczanie emisji głosu” (s. 116). Badaniami objęto 52 studentów. Ta część badań posłużyła do korekty, dopracowania i „skonkretyzowania” autorskiej metody nauczania emisji głosu.

Badania właściwe natomiast, skoncentrowano na próbie oceny efektywności autorskiej, holistycznej metody nauczania emisji głosu - empirycznej weryfikacji jej skuteczności.. Eksperyment pedagogiczny trwał dwa lata. Zastosowano trzykrotny pomiar uzyskanych efektów - pomiar wstępny, po pierwszym roku trwania eksperymentu i na jego zakończenie. Pomiary objęły dwie grupy: eksperymentalną i kontrolną. Badaniami objęto 43 studentów Wydziału Aktorskiego Akademii Teatralnej w Warszawie – 12 osób włączono do grupy eksperymentalnej, a pozostałe to grupa kontrolna. Tę część opracowania uzupełnia informacja o źródłach pozyskiwania interesujących Badaczkę danych i sposobie oceniania, branych pod uwagę, cech głosu takich jak: barwa, skala, intonacja, rytmiczność i nośność. Cech, których proces kształtowania i osiągnięte kompetencje wpisują się w proces impostacji. Świadczą o prawidłowym lub nie, ustawieniu głosu osoby szkolonej bowiem „impostacja ma na celu usprawnienie wszystkich funkcji głosu, na wszystkich jego rejestrach - uzyskanie naturalnej emisji podczas mówienia lub śpiewania” – zatem poziom kompetencji osiągnięty w mierzonych cechach głosu osób uczestniczących w eksperymencie jest wskaźnikiem ustawienia głosu (impostacji), więc zamienne stosowanie tych pojęć nie jest chyba uzasadnione.

Do weryfikacji efektywności autorskiej, holistycznej metody nauczania emisji głosu wykorzystano także metodę indywidualnych przypadków. Jak napisała Doktorantka „Zależało mi na zaprezentowaniu różnorodnych historii oraz uwarunkowań wpływających na

efektywność nauczania tych osób”.- zatem do uchwycenia czynników, które modelują efektywność autorskiej holistycznej metody – ostatecznie do jej udoskonalenia.

Poczynione zmiany w części teoretycznej i metodologii badań, w mojej ocenie, korzystnie wpłynęły na tę część opracowania.

Analiza wyników badań własnych. To najważniejszy w tym opracowaniu fragment dysertacji, bo to tutaj czytelnik oczekuje odpowiedzi na sformułowane pytania problemowe i weryfikację przyjętych założeń badawczych – przyjęcie lub odrzucenie hipotez. Przypominam, że sformułowano dwie hipotezy główne i po kilka szczegółowych do każdej z nich. W części to zadanie zostało spełnione, jednak, w moim przekonaniu, w zakresie zbyt skromnym i nieadekwatnym do deklaracji, zapowiedzianych tak w celu jak i przyjętych założeniach badawczych, na które już się powoływałam. Mam wrażenie, że w tym rozdziale nastąpiło coś co nazwałabym rozproszaniem uwagi. Trzyetapowe, długotrwałe badania, ze złożoną procedurą badawczą to ambitne, ale trudne zadanie nawet dla sprawnego badacza, tym trudniejsze dla nauczyciela – praktyka emisji głosu.

Wprawdzie także w tej części opracowania podjęto trud zaleconego, (w poprzedniej recenzji), jej uporządkowania, ale wskazanych uzupełnień tekstu dokonano w bardzo ograniczonym zakresie, np. tabele uzupełniono legendą co, znacząco ułatwia czytelnikowi śledzenie zamieszczonych w nich danych pozyskanych w trakcie kolejnych pomiarów w realizowanym eksperymencie pedagogicznym, także międzygrupowe porównywanie uzyskanych efektów w emisji głosu podstawowej grupy badanych osób (nauczanej w oparciu o holistyczną metodę nauczania) i grupy kontrolnej (nauczanej innymi metodami). W tej sytuacji mogę jedynie stwierdzić, szkoda! Tytuły kolejnych rozdziałów analizy wyników badań własnych wskazują, że Doktorantka zapomniała?, zlekceważyła? sformułowane, własne pytania problemowe /badawcze, tak ogólne jak i szczegółowe lub nie poradziła sobie z zaproponowaną (w poprzedniej recenzji) strategią analizy pozyskanych wyników badań.

Kolejne rozdziały i podrozdziały z tej części opracowania to prezentacja wyników pozyskanych w kolejnych etapach realizowanego eksperymentu. Przyznaję, ciekawych poznawczo, ale dane zamieszczone w kolejnych tabelach bez jakiegokolwiek próby ich interpretacji, formułowania wniosków to poważne zaniedbanie, tym poważniejsze, że chodzi przecież nie tylko o ocenę efektywności autorskiej, holistycznej metody nauczania emisji głosu wyrażonej wskaźnikami, ale także przekonanie nauczycieli emisji głosu do jej wykorzystywania w pracy z przyszłymi aktorami. Zatem także wskazania jej zalet zarówno dla uczniów jak i nauczycieli, w porównaniu z innymi, powszechnie dotychczas stosowanymi metodami nauczania i ich efektywnością.

Uogólniając, zebrany materiał badawczy nie został, podobnie jak ten pochodzący z analiz statystycznych i zaprezentowany w podrozdziale 5.3.10: *Analiza wariacji wewnątrzgrupowej w trzech pomiarach*, w pełni wykorzystany. Powtórzę, szkoda, że na tym ostatnim etapie Doktorantka tak jakby zrezygnowała z wiodącej roli w tym ciekawym, płodnym poznawczo projekcie badawczym.

Próbie nadrobienia tych zaniedbań Doktorantka podejmuje w podrozdziale 5.5. *Efektywność holistycznej metody emisji głosu. Podsumowanie wyników badań własnych i Wnioskach końcowych oraz Zaleceniach dla praktyki*. W sumie 15 stron ważnego dla tego opracowania tekstu. Większość informacji ulokowanych w tych, wskazanych powyżej fragmentach opracowania należało, w moim przekonaniu, zaprezentować już na poziomie poszczególnych podrozdziałów analizy wyników badań własnych. Taki zabieg wzmocniłby znaczenie zaprezentowanych danych liczbowych, a te zaś podkreśliłyby wiarygodność końcowej oceny efektywności autorskiej, holistycznej metody nauczania emisji głosu. Umożliwiłyby również prezentację struktury autorskiej, holistycznej metody emisji głosu, podkreślenie jej oryginalności i prezentację zestawu/ów ćwiczeń wykorzystywanych do szkolenia poszczególnych cech głosu.

Podsumowując, chcę podkreślić znaczenie podjętej w tej dysertacji problematyki i pracochłonny, rzadko w pedagogice wykorzystywany sposób zbierania danych. Metoda eksperymentu pedagogicznego to jedna z trudniejszych strategii badawczych. Autorka podjęła ten trud w odniesieniu do 43 studentów szkół aktorskich. Dzięki temu udało się jej zgromadzić obszerny, ciekawy poznawczo materiał badawczy. I jest to niewątpliwie cenna wiedza o metodach nauczania emisji głosu. Tak, o metodach bo chociaż badania miały na celu ocenę efektywności autorskiej, holistycznej metody nauczania emisji głosu to dostarczyły (badania grupy kontrolnej) wiedzy o efektywności innych metod nauczania emisji głosu, wykorzystanych w tych badaniach i jest to, jak sądzę, wartość „dodana” tego projektu badawczego. Nie ma jednak dzieł doskonałych, więc obok pochwał również uczucie zawodu.

Konkluzja:

Pomimo wielu krytycznych uwag zawartych w recenzji, a odnoszących się głównie do *Analizy wyników badań własnych* z II części dysertacji doktorskiej mgr Katarzyny Winiarskiej warto podkreślić, że podjęty przez Doktorantkę problem badawczy jest ciekawy poznawczo, szczególnie w sytuacji gdy w literaturze przedmiotu brakuje badań nad efektywnością różnorodnych metod emisji i impostacji głosu wykorzystywanych przez nauczycieli- praktyków. Głos, jego prawidłowe funkcjonowanie to podstawowy instrument/

narzędzie komunikacji i często główne narzędzie pracy wielu grup społecznych. Rozpoznanie efektywności metod, określenie uwarunkowań ich skuteczności, czy wreszcie bezpiecznych technik pracy nad i z głosem to także bardzo ważny problem pedagogiczny wpisujący się w przygotowanie kadr, wyposażenie ich w niezbędne kompetencje do profesjonalnego wykonywania pracy nauczyciela – pedagoga emisji/impostacji głosu. Takie zadanie podjęła Doktorantka. Zadanie z pewnością niełatwe, ze złożoną procedurą konceptualizacji samej metody i wielopoziomowymi badaniami, których wymaga metoda eksperymentu pedagogicznego zastosowana do monitorowania i oceny efektywności opracowanej autorskiej, holistycznej metody nauczania emisji głosu - empirycznej weryfikacji jej skuteczności. Eksperyment pedagogiczny trwał dwa lata. Zastosowano trzykrotny pomiar uzyskanych efektów - pomiar wstępny, po pierwszym roku i na zakończenie eksperymentu. Pomiar objęły dwie grupy badanych osób : eksperymentalną i kontrolną. Analiza tego obszernego materiału i klarowna jego prezentacja to ambitne, ale trudne zadanie. Poprawiona wersja dysertacji, aczkolwiek nie pozbawiona potknięć i niedociągnięć potwierdziła słuszność mojej, poprzedniej decyzji i wpłynęła na końcową ocenę dysertacji doktorskiej mgr Katarzyny Winiarskiej p.t. „*Efektywność holistycznej metody nauczania emisji głosu*”

Art.13.1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r., o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki określa warunki jakie powinna spełniać rozprawa doktorska: - „*powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne, lub oryginalne dokonanie artystyczne*, oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. W mojej ocenie przedłożona do ponownej oceny rozprawa doktorska, mimo wskazanych niedociągnięć, spełnia te wymogi, tym samym zgłaszam **Radzie Naukowej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego** wniosek o dopuszczenie mgr Katarzyny Winiarskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. Grażyna Dryżałowska

